

Knjigarnja Naukovoho Tovaristva im. Sevčenka. Minila je doba, v kateri je bilo mogoče malorusko književnost „na tački zabrati“. Maloruska književnost je že tako velika, da je bilo treba pred nedavnim v Lvovu ustanoviti bukvarno pod zgornjim naslovom. Knjigarnja je moderno urejena in njen izkušeni vodja, g. Dermalj jo vodi zelo spretno. Knjigarnja ima v zalogi vse maloruske knjige, brošure in časnike, dalje književne novosti poljske, ruske, francoske, nemške in dr. Nahaja se v Lvovu, Teatralna ulica št. 1.

Usoda lista „Novyj Kraj“ v Port Arturju. Preden je Port Artur padel, je izhajal tam ruski list „Novyj Kraj“. Kako se je temu listu godilo v zadnjem času, poročajo sedaj „S. Pet. Vėd.“ — Uredništvo je bilo nastanjeno pri lukii, v kraju, ki je bil najbolj izpostavljen obstreljavanju sovražnika. Uredništvo je opravljalo svoj posel doslovno pod točo bomb in šrapnelov. V uredništvo padajoče bombe so večkrat poškodovalle tiskarske stroje in list ni mogel pravilno izhajati. Nazadnje je bila uredniška hiša tako razstreljena, da ni ostal kamen na kamnu; nekoliko stavcev je bilo ubitih in vsi stroji pokvarjeni. Po čudnem naključju je ostal cel samo en majhen ameriški tiskarski stroj. List je začel za nekoliko dni po tej nesreči zopet izhajati. Uredništvo se je preselilo v novo hišo, kamor so prenesli omenjeni ameriški stroj, in list je izhajal v obliki listovnega papirja. Ko je zmanjkalo belega papirja, so tiskali „Novyj Kraj“ na rumenem, rdečem ali zelenem papirju, v kakršnega se zavija blago. Sotrudniki lista so bili častniki, bravci so bili častniki, vojaki in prebivalstvo, kar ga je ostalo v Port Arturju. Ker ni

bilo namreč poročil iz zunanjega sveta, se je vsebina lista skrčila na najmanjši obseg. „Novyj Kraj“ je prinašal poročila o vojski, opise bitk, kratke povestice po večini iz vojaškega življenja in veliko število nekrologov. Med inserati so zavzemala največ mest naznanila o dražbi zapuščin ubitih častnikov. Zgodilo se je, da so kitajske džunke včasih pripeljale stare japonske in kitajske časnike; njih vsebino so preveli in tako list napolnili s poročili o dogodkih,

ki so se vršili izven zidov portarturskih nekoliko mesecev prej. List je izhajal do konca dni Port Arturja in je prenehal izhajati s padcem trdnjave.

„Statji po slavljanovėdeniju“. Pod uredništvom V. I. Lamanskega je začel izhajati ruski znanstveni časopis, ki se hoče baviti s splošno slavistiko in pozivlje k sodelovanju tudi izvenruske slovanske in zapadno-evropske učenjake. Lamanskij hoče, da bi imeli Slovani v svojih jezikih list, ki bi se mogel kosati z Jagićevim „Archivom für slavische Philologie“, ki je pisan v nemškem jeziku. A neče-usiljevati ruskega jezika za splošni književni jezik, ampak sprejema članke v vseh slovanskih narečjih in tudi v zapadno-evropskih jezikih.

382

K Schillerjevi stoletnici.

Spomenik carja Aleksandra II. Osvoboditelja za Sofijo.

(Ob vznožju kipar Zocchi.)

Z velikim hruščem so praznovali prošli mesec Nemci stoletnico Schillerjeve smrti. Povsod slavnosti, predavanja, spomeniki, proslavljanje nemškega veleuma...

Če se ne oziramo na očitne stranske namene pri teh prireditvah, nam pa razkrivajo te Schillerjeve slavnosti jako interesanten pogled v duševni razvoj nemškega naroda samega. Tudi pred 46 leti so Schil-

lerja slavili ob stoletnici njegovega rojstva, a vendar ni nobene primere med tedanjo navdušenostjo in med sedanja. V tej dōbi je nemški narod dobil jasne smotre, je svojo moč osredotočil k gotovim političnim in kulturnim namenom, in s tem je zrasla veljava vsemu, kar imenuje Nemec svojo duševno last.

Schillerja so slavili vsak po svoje: Eni so ga proglašali kot kristjana, celo kot napol - katoličana, drugi so občudovali staropoganski klasicizem, ki zveni iz njegovih verzov; tu so ga slavili kot narodnjaka, tam so ga citirali kot anarhista in sovražnika tiranov. In nikomur ni bilo težko najti pri Schillerju kaj sebi sorodnega, kajti v njegovih delih se križajo najrazličnejše ideje.

Pa ravno to, da so iskali v Schillerju idej splošne, nepobitne veljave, nas uči, da nova dōba ni mogla dati nadomestila staremu klasicizmu z vsemi svojimi novimi strujami. Schiller je med velikimi nemškimi pisatelji eden onih, ki so najbolj oddaljeni od nazarjanja nove umetnosti, in zdi se nam, da vidimo ob vstajenju Schillerjevem tudi že prerobenje in obnovenje njegove pesniške smeri. In to bo konec „moderne.“

Goethe.

Schiller.

Goethe-Schillerjev spomenik v Weimaru.

Moderna je šla čisto druga pota nego so jih hodili veliki zastopniki klasične umetnosti. Klasicizem vidi zadnji smoter umetnosti v izražanju idealne vsebine, v nadčutnosti in v vzvišenih mislih, tako da

tvarina skoro izgine v duševnosti. Klasicizem je plod truda in neprestane samovzgoje. Prirodna nadarjenost mu daje le temelj, na katerem gradi, samo snov, iz katere vpodablja vedno vzvišenejše umotvore. V

Jules Verne.

klasicizmu vidimo neprestano stremljenje navzgor, on se bojuje proti nizkosti in subjektivizmu ter se povzpneja do občečloveške splošnosti.

In novodobna struja? Namestu objekta je postavila subjekt, namestu ideje ji služi samo čutni mik. Ves njen smoter je le v tem, da vzbuja fiziološke občutke. Vtopila se je v čutnost in izgubila tako ves zmisel za umstvenost, da se v svoji slabotnosti celo roga zdravemu mišljenju. Patologijo je povzdignila moderna do umetniške veljave, a pri tem je izgubila zdravje; iščoč bolezni se je sama inficirala in tava v svoji slabosti proti nejasnemu koncu. Izginila je moč, izsesana je sila, in slaboten umetniški rod poizkuša svoje sile v bolehnih proizvodih, v katere lije najvišji tehniški napredek, ki pa ne more nadomestiti nobene ideje. Klasiki so delali za večnost in za človeštvo, moderni impresionisti pa sanjajo zase in za trenotek. Pri klasikih je vladal um nad čutnostjo; moderna pa je to razmerje preobrnila do hysterije.

In danes slavé Schillerja! To je slovesno priznanje, da stoji klasicizem še vedno nad drugimi slovstvenimi strujami. Posamezne mode imajo svoje goreče pristaše, a to, kar združuje vse k mirnemu občudovanju in k umetniškemu užitku, je jasna umerjenost klasicizma.

Marsikateri kritiki so šli predaleč, ko so zasledovali v Schillerju „preobrat h katolicizmu“. Reš je, da se dobe pri njem motivi, ki izražajo katoliško mišljenje in čutenje tako lepo, da čutimo iz teh verzov tudi gorkoto za te ideale vnetega pesniškega srca. A ta ljubezen Schillerjeva je bila vselej le estetična in ni temeljila v prepričanju. Kot vrhovno vodilo umetnosti je postavil estetično vzgojo ljudstva po umetnosti in zato ni mogel prezreti velike estetične vrednosti katoliških vzorov. Njegov kulturni

program je vseskozi estetičen, a lepo mu je to, kar pozdiguje človeka iz telesne čutnosti do umstvene svobode moralnega bitja. In v tem gre vzporedno s katolicizmom; večkrat se mu tako približa, da se skoro zdi že na njegovi poti, a se zopet loči v stran vsled svoje negotove smeri.

Schiller je umrl 9. maja 1805. Dosegel je samo dobro polovico Goethejeve starosti. Zato vidimo v njem le kvišku stremečega, izpopolnjujočega se duha; nimamo pa pred seboj celega popolnega razvoja. Morda bi se bil njegov idealizem še bolj izčistil in dobil konkretnjšo obliko. V tem pa je Schiller postal pravi kašipot umetnosti vseh časov, da je ni smatral kot igro strasti in okusa, kot kratkočasno zabavo ali vžitek mikavne nasladnosti. Umetnikom in pesnikom je klical:

Der Menschheit Würde ist in eure
Hand gegeben,
Bewahret sie!
Sie sinkt mit euch! Mit euch wird
sie sich heben!
Der Dichtung heilige Magie
Dient einem weisen Weltenplane,
Still lenke sie zum Ozeane
Der grossen Harmonie! *Dr. E. Lampe.*

☞☞

Jules Verne, znani francoski pisatelj, je dne 24. marca umrl v Amiensu. Gotovo ni omikanega človeka, ki ne bi bil čital Vernovih romanov, ki imajo navzlic svoji fantastičnosti znanstveno podlago. — Jules Verne je bil rojen 8. februarja 1828. v Nantu; v mladosti je bil jurist, pozneje dramatičen pisatelj, ali ko je leta 1866. po svojem prvem romanu „Pet tednov v zrakoplovu“ postal popularen, se je posvetil samo pisateljskemu poklicu ter je pisal svoje zanimive romane „brez ljubezni“. Svoje bravece je vodil po raznih čudovitih potih na mesec ali globoko pod morsko površino, v sredo zemlje ali pa med oblake. Tehnika Vernovih romanov je seveda bolj tehnika nego umetnost, ali njegova domišljija je bila silno bujna. Obravnaval je skoraj vse vednostne stroke, tudi socialne probleme je reševal, in zaradi tega ni čudno, da je spadal k „nesmrtnikom“ francoske akademije. Zanimivo je, da ta mož, ki je svoje bravece vodil na mesec, na skrite otoke itd., sam ni bil prijatelj potovanja. Verne je poznal samo svoj rojstni kraj Nantes, potem Pariz in Amiens, kjer je prebival. Imel je sicer svojo ladjo, ali vozil se je samo ob obrežju bretonskega, dalje ni prišel. Ribji lov s trnkom je smatral za skrajno sirovost. Na lov ni hodil od tistega časa, kar je nekoč v svoji mladosti po nepazljivosti zadel žandarja in je bil radi tega kaznovan. Alkohola ni vžival nikoli in se je vselej čutil, kako se more človek vpijaniti. V starosti je Verne navadno sedel pozimi pri peči, poleti pri odprtem oknu ter je literarno delal natančno kakor stroji.

Kratka brzjavka ali pa zanimiva novost v časniku mu je ponudila gradiva za nov roman. Preden je začel pisati nov roman, je natančno proučil zemljevide in znanstvena dela. V starosti je Verne oslepel.

Ženski obzor. Gospa Curie, ki je iznašla „radium“, je bila imenovana za načelnico fizičnega laboratorija v pariškem naučnem vseučiliščnem oddelku. — V Karkasonu na Francoskem je nastopila pred porotnim sodiščem mlada odvetnica, gospodična Kelande kot zagovornica dekleta, ki je bilo obtoženo radi detomora, in je dobila pravdo. — Kitajka Čansučaj, ki je nedavno dobila diplom doktorice zdravilstva, je začela svojo zdravniško prakso v Pekinu. — V Novem Yorku je bila pred kratkim imenovana prva šolska nadzornica. — Ženski zdravniški zavod v Petrogradu je bil povišan na vseučilišče; letni izdatki zanj so se sedaj pomnožili od 86.000 rub. na 139.000 rb. — Letos bo v Petrogradu shod zdravnic, ki se bodo posvetovale, kako bi se vpelele zdravnice kot učiteljice nele v ruske ženske zdravniške zavode, ampak sploh v vseučiliške zdravniške oddelke.

Amalija Skram. 16. marca je v Kodanju umrla norska pisateljica Amalija Skram. A. Skram ni bila mnogim bravcem simpatična. Očitani so ji, da je trmasto in celo nalašč utajevala žensko individualnost. To očitanje pa je bilo krivično. Njen brezobzirni naturalizem ni bil umeten, ampak le nasledek njenega težkega, trdega življenja. A. Skram je spisala mnogo novel in romanov; njeni najodličnejši romani so: „Profesor Jeronim“ (iz ozračja norišnice), otroški roman „Doraščevanje“ in „Ljubljenec bogov“. Knjige Skramine so trde in po svoji zunanji brutalnosti na prvi pogled presenetijo, risanje značajev je izborna, subtilno in psihološko utemeljeno.

Japonski pisatelj Okakura-Kakuzo je objavil v angleškem jeziku pisano razpravo pod naslovom „The Awakening of Japan“ (Probujenje Japonske). Pisatelj dokazuje, da izvira hitri napredek Nove Japonske naravno iz njene zgodovine, vere, umetnosti in tradicije. Takozvane „rumene nevarnosti“ ni. Okakura piše tudi o bodočnosti Vzhoda ter naglašja s priznanjem vpliv krščanstva na socialne razmere in omiko na Japonskem.

Anglež Robert Hunter je izdal spis „Poverty“ (Revščina), v katerem razpravlja o revščini, ki vlada danes v Zedinjenih državah ameriških. Pisatelj trdi, da v Zedinjenih državah ameriških nima 10 milijonov ljudi potrebnega živeža, obleke in stanovanja.

Boj za pravopis. Nameravana izprememba francoskega pravopisa je zadela na hud odpor. „Le Beffroi“, glasilo za književnost in umetnost, ji je napovedal boj, in ustanovila se je liga za brambo dosedanjega pravopisa.

Ameriško časopisje. V Združenih državah izhaja 22.312 časnikov, tako da pride eden na 3400 prebivavcev, to je primeroma pol več kakor v Evropi, kjer pride en časopis na 7500 ljudi. Velika večina je pisana angleško, a listi izhajajo še v 40 drugih jezikih